

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOIY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANXOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOIY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИН ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ Қўллаб-қувватлашнинг АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING AHAMIYATI	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Raxmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING AHAMIYATI	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чарикулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

<i>Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich</i> KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	214-218
---	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon</i> TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	219-223
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH	224-228
<i>Раджапбоева Хуршида Мақсудовна</i> ШАРОФ РАШИДОВ БАДИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ	229-233
<i>Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna</i> YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI.....	234-239
<i>Ризаев Илҳом</i> ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ	240-247
<i>Niyozova Nilufar</i> OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI	248-252
<i>Usmonov Farrux</i> FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI	253-258
<i>Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna</i> AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI: TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA	259-266
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY MEKANIZMLAR	267-272
<i>Raxmankulov Farxod Raximkulovich</i> ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	273-278
<i>Asatov Sodiq Safarovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	279-284
<i>Yusupova Feruza Zoyirovna</i> AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN EHTIYOJ	285-290
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI	291-296
<i>Saodatov Alimardon Abduraxmonovich</i> YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLISH VA UNI ASRAB AVAYLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Турсунов Мухиддин Болтаевич</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxiroyvna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI HIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Imotniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Миножиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOBIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Бахромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фахриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Нихолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нулуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

THE ROLE OF "RENEWABLE ENERGY SOURCES" IN THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UZBEKISTAN

Kodirov Bahodir Tursunovich,

Senior lecturer of the Department of "Branches of Economics"

Andijan Institute of Economics and Construction (PhD)

E-mail: godirovbahodir0175@gmail.com

Abstract. The article discusses the global experience of using "renewable energy sources" such as solar, wind energy, earth temperature (geothermal), natural movement of watercourses, biomass energy in the environment, as well as the peculiarities of Uzbekistan's transition to "renewable energy sources", its socio-economic and environmental advantages.

Key words: solar and wind power plants, renewable energy sources and energy-saving technologies, solar photovoltaic plant, economic development, natural resources.

"QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI"NING O'ZBEKISTON IJTIMOY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI

Qodirov Bahodir Tursunovich,

Andijon Iqtisodiyot va Qurilish Instituti "Iqtisodiyot tarmoqlari"

kafedrası katta o'qituvchisi (PhD)

Annotatsiya. Maqolada atrof-muhitda tabiiy holda qayta tiklanuvchi quyosh, shamol energiyasi, yer harorati (geotermal), suv oqimlarining tabiiy harakati, biomassa energiyasi kabi "qayta tiklanuvchi energiya manbalari"dan foydalanishda jahon tajribasi va O'zbekistonning "qayta tiklanuvchi energiya manbalari"ga o'tish xususiyatlari, uning ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik foydalari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: quyosh va shamol elektr stansiyasi, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini va energiya tejovchi texnologiyalari, quyosh fotoelektr stansiyasi, iqtisodiy rivojlanishi, tabiiy resurslari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N25>

Kirish. Bugungi kunda ko'plab mamlakatlar elektr energiyasini ishlab chiqarishda an'anaviy energiya ishlab chiqarish usulidan foydalanadi. Ya'ni, tabiiy uglevodlarni yoqish orqali issiqlik energiya statsiyalari asosida elektr energiyalarini ishlab chiqaradilar. Albatta, tabiiy resurslar zaxirasi cheklangan. Bu esa elektr energiyasini ishlab chiqarishning muqobil variantlariga o'tishni taqozo etmoqda.

2019-yil mayda "qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to'g'risida"gi Qonun qabul qilinib, soha rivoji uchun asos yaratildi. Xorijiy investorlar jalb qilinib, ko'plab istiqbolli loyihalar ishlanib chiqildi. 2021-yil avgustda Navoiy viloyatida yurtimizdagi ilk quyosh fotoelektrstansiyasi ishga tushirildi. O'sha yilning sentyabrida Samarqandda yana bir

shunday stansiya foydalanishga topshirildi. Umuman olganda, 2022-24-yillarda 3 mlrd. AQSH dollar xorijiy investitsiyalar hisobiga, jami quvvati qariyb 3 ming MVt 10 ta quyosh va shamol elektr stansiyasini barpo etish ko'zda tutilgan[1].

2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida ham energetika tizimini rivojlantirish borasida chora-tadbirlar belgilangan. Xususan, iqtisodiyotni elektr energiyasi bilan uzluksiz ta'minlash hamda "yashil" iqtisodiyot texnologiyalarini barcha sohaga faol joriy etish, iqtisodiyotning energiya samaradorligini 20 foizga oshirish, 2026-yilga borib elektr energiyasi ishlab chiqarish ko'rsatkichini qo'shimcha 30 mlrd. kVt/soatga oshirib, jami 100 mlrd. kVt/soatga etkazish maqsad qilingan. O'zbekiston energetika tizimining qo'shni davlatlar energetika tizimlari bilan barqaror ishlashini ta'minlash, sanoat tarmoqlarida yo'qotishlarni kamaytirish va resurslarni ishlatish samaradorligini oshirish, uy-joy kommunal xo'jaligi, ijtimoiy soha obyektlari va boshqa tarmoqlarda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish va energiya samaradorlikni oshirish natijada iqtisodiyot tarmoqlarining havoga chiqadigan zararli gazlari hajmini qisqartirish mo'ljallangan[2].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Bugungi kunda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni rivojlantirish va ularning energiya ishlab chiqarish salohiyatini baholashda iqtisodiy-matematik usullar hamda ekonometrik modellardan keng foydalanish orqali xalqaro miqyosda ko'plab ilmiy tadqiqot ishlari amalga oshirilib kelinmoqda.

Xususan, iqtisodchi A.Gorlov[3] qayta tiklanuvchi energiya texnologiyalari rivojlanish dinamikasini baholash uchun xarajatlarning pasayishi — elektr energiyasining tekislangan narxi (LCOE – Levelised Costs of Energy) ekonometrik baholash usulini qo'llashni taklif etgan va uni dengiz shamol texnologiyalarini tadqiq qilish bilan bog'liq modifikatsiyalashgan variantini ishlab chiqqan. Quyosh energiyasining texnik salohiyatini baholash ya'ni, quyosh fotoelektr stansiyalarining ko'rsatkichlari o'rganish, baholash va prognozlash bo'yicha Avezova N.R., Matchanov N.A., Raximov E.Y., Xakimov M.X., Dalmuradova N.N., Dexkonova M.X.lar[4] ilmiy tadqiqotlar olib borishgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda qiyosiy tahlil, grafik tasvirlash, kartogramma, analitik taqqoslash va mantiqiy fikrlash usullari keng qo'llanilgan. Shuningdek, mazkur mavzuga oid xorijiy va mahalliy olimlarning tadqiqotlari tahlil qilingan. Tahlillarda xalqaro va mahalliy rasmiy statistik manbalar ma'lumotlardan foydalanilgan.

Tahlil va natijalar. Prezidentimizning "Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini va energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qaroriga ko'ra, umumiy quvvati 4300 MVt bo'lgan qayta tiklanuvchi energiya manbalari, jumladan 2100 MVt yirik quyosh va shamol elektr stansiyalari, 1200 MVt ijtimoiy soha obyektlari, xo'jalik subyektlarining bino va inshootlari hamda xonadonlarda o'rnatilgan quyosh panellari, 550 MVt tadbirkorlar tomonidan barpo etiladigan kichik fotoelektr stansiyalari ishga tushiriladi[5]. Natijada iste'molchilar tomonidan o'rnatilgan energotejamkorlik evaziga, 2023-yilda qo'shimcha 5 mlrd. KVt/soat elektr energiyasi ishlab chiqarish va 4.8 mlrd. m³ tabiiy gazni iqtisod qilish ko'zda tutilgan.

XXI asrda iqlim o'zgarishlari, ozon qatlami yemirilishi va atrof-muhit ifloslanishi oqibatida butun insoniyat oldida ekologik xavfsizlik masalasi yanada murakkablashdi. Yer yuzida aholi sonining o'sib borishi, fan-texnika taraqqiyoti va mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishi, tabiiy resurslarning ko'p miqdorda o'zlashtirilishi oqibatida tabiatga katta zarar etkazmoqda[6].

Energetika va elektrlashtirishni rivojlantirmasdan ilmiy-texnikaviy taraqqiyotni amalga oshirish mumkin emas. Insoniyatning energiyaga muhtojligi va unga bo'lgan ehtiyoji yil sayin ortib bormoqda. Shu bilan birga, an'anaviy tabiiy yoqilg'i (neft, ko'mir, gaz va boshqalar) zaxiralari cheklangan, qayta tiklanmaydigan yoqilg'i resurslaridir, yadro yoqilg'isi – uran va toriy zaxiralari, ulardan plutoniyni seleksioner reaktorlardan olish mumkin.[7] Shuning uchun bugungi kunda nafaqat yoqilg'i va materiallarning narxini, balki stansiyaning qurish uchun zarur bo'lgan qurilish, foydalanishning soddaligi va uning mustahkamligini hisobga olgan holda foydali energiya manbalarini topish muhim ahamiyatga ega. Xo'sh, hozirgi murakkab va keskinlik sharoitida energiya ta'minotiga ehtiyojni qanday qoplash mumkin? Shubhasiz, bu borada eng istiqbolli yechim qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishdir.

O'zbekiston Respublikasining 2019-yil maydagi "Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to'g'risida"gi Qonuniga ko'ra, qayta tiklanuvchi energiya manbalari – atrof-muhitda tabiiy holda qayta tiklanuvchi quyosh, shamol energiyasi, yer harorati (geotermal), suv oqimlarining tabiiy harakati, biomassa energiyasi tushinishi ko'rsatilgan. Ya'ni "yashil" energiyaning zahirida yer yuzidagi hayot manbai bo'lgan quyosh turadi. Ko'mir, neft, tabiiy gaz va uran rudasi kabi qazilma yoqilg'isidan farqli o'laroq, ushbu energiya manbalari tugamaydi, aksincha tabiiy holda qayta tiklanish xususiyatlariga egadir. Shuning uchun atrof-muhitga deyarli zarari bo'lmagani uchun "yashil" energiya deb ta'riflanadi.

Bugungi kunda, yer yuzida jumladan, O'zbekistonda ham energiya ishlab chiqarish, asosan ko'mir, neft, tabiiy gaz va uran rudasi evaziga amalga oshiriladi, ularning o'rnini egarlashi mumkin bo'lgan energiyaga esa, "muqobil" maqomi berilgan. Hisob-kitoblarga ko'ra, O'zbekistonda yiliga 10 mlrd. dollarlik elektr va gaz iste'mol qilinadi. Bundan tashqari, hozirgi paytda 2-3 mlrd. KVt/soat elektr energiyasiga qo'shimcha talab ham mavjud. Kelgusi 5 yilda bu ehtiyoj 10 mlrd. KVt/soatga oshishi kutilmoqda.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston MDH davlatlari orasida elektr energiyasi ishlab chiqarish xajmi bo'yicha 4-o'rinda turadi. Shu bilan birga, Markaziy Osiyoda o'zaro bog'liq energiya tizimida o'rnatilgan quvvatlarning taxminan 50 foiz ga egalik qilib, yetakchilik qiladi[8]. Xalqaro miqyosda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hajmida "yashil" quvvatlarning ulushi oxirgi 5 yilda 2 barobarga o'sishini ko'rishimiz mumkin. Misol uchun Avstraliya 2026-yilga borib, butun aholisini 77 foizni quyosh energiyalari hisobiga ta'minlashni rejalashtirmoqda.

Shuni aytib o'tish joizki, 2024-yilda jahon elektr energiya ishlab chiqarish kesimida qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ulushi 1/3 ga [ortishi kutilmoqda](#). Bu haqda Xalqaro energetika agentligining hisobotida qayd etildi. Hisobot mualliflari tomonidan 2024-yilda talabning o'sishi sekinlashishi hisobiga joriy yilning o'zida qayta tiklanuvchi energiya manbalari elektr energiyaga bo'lgan qo'shimcha ehtiyojni to'liq qoplaydi. Mazkur prognoz ko'rsatkichlari talabning o'sishi ortgan taqdirda ham 2025-yilda ham takrorlanishi kutilmoqda[9].

Shu jumladan, Germaniyada qazib chiqariluvchi yoqilg'ilardan tabiatga zararsiz va ishonchli hamda arzon energiya turlariga o'tish jarayonini anglatib, Hukumat 2035-yilgacha o'zidagi energiyaning 100 foiz ni Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan olishni rejalashtirmoqda. Chunki Germaniya olimlarining fikricha, mamlakat to'laligicha qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish uchun infratuzilmani yaratmagan va atom o'rnini hatto zaharli ko'mir bilan to'ldirmoqda[10].

Xitoy Respublikasi elektr energiyani qayta tiklanuvchi manbalardan olib AQSH, Yevropadan o'zib ketdi va quyosh batareyalar bozorida 40 foizi – quyosh energiyasi, 20 foizi shamol energiyalarini sotmoqda. Xitoy chiqindilarni 24 xilini chetga eksport qilishni taqiqlab qo'ydi. Ularni qayta ishlamoqda, mahsulot ishlab chiqarmoqda.

Germaniya elektr energiya ishlab chiqarishni 40 foizini shamol elektr stansiyalaridan oladi, atom elektr stansiyalarini yopdi ko'mir eksportini to'xtatdi.

Shvetsiya bu sohada o'ziga xos yo'l tutmoqda chiqindilarning 50 foizini qayta ishlab mahsulot tayyorlamoqda 49 foizi yoqib bioenergiya ishlab chiqarilmoqda. Buning ustida Norvegiya va Avstraliya 1-2 million tonna chiqindi sotib olmoqda. Shvetsiya ko'mir, gaz, neft va atom energiyasidan to'liq voz kechdi.

Avstraliya shamol energiyasidan 100% foydalanmoqda, shu bilan birgalikda 50% quyosh energiyasidan foydalanmoqda. Dunyoda (2019 yil) yirik kompaniyalar to'la qayta tiklanuvchi energiyaning iste'mol qilmoqdalar.

Sh o'rinda aytish joizki, So'nggi statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2022-yilda qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish quvvatlarining butun dunyo bo'ylab o'sishining qariyb 60 foizi Osiyo hissasiga to'g'ri kelgan.

Xalqaro qayta tiklanadigan energiya agentligining 2023-yildagi qayta tiklanuvchi quvvatlar statistikasi hisobotida 2022-yilda qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish quvvatlarining butun dunyo bo'ylab o'sishining qariyb 60 foizi Osiyo hissasiga to'g'ri keldi va bu yil oxiriga kelib jami 1,63 Teravatt (TW) qayta tiklanuvchi quvvatga ega bo'ldi. Mazkur o'sishning katta qismi Xitoy hissasiga to'g'ri kelmoqda.

Osiyoda dunyo aholisining 50 foizdan ortig'i istiqomat qiladi va so'nggi yillarda mintaqada iqtisodiy o'sish kuzatildi. Mahalliy iqtisodiyotning o'sishi bilan mintaqada energiyaga bo'lgan talab dunyoning boshqa joylariga qaraganda tezroq o'sib bormoqda. Osiyo qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqarish bo'yicha Shimoliy Amerika va Yevropani ortda qoldirdi.

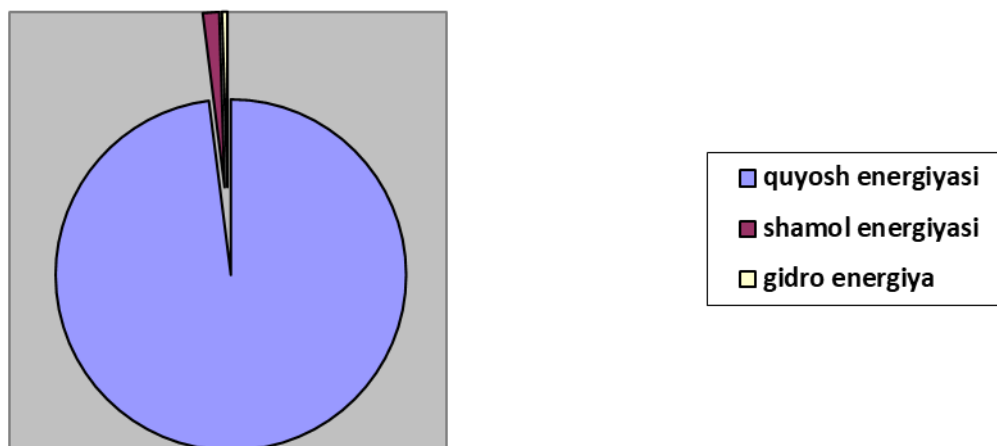
Global miqyosda qayta tiklanuvchi quvvatlar 2022-yilda 9,6 foizga o'sishi natijasida butun dunyo bo'ylab rekord darajadagi 295 gigavatt quvvat manbalari qo'shildi. Hisobotda aytilishicha, bu o'tgan yili qo'shilgan barcha energiya quvvatlarining 83 foizini tashkil etadi va o'tgan yil oxiriga kelib qayta tiklanuvchi ishlab chiqarish quvvati 3 372 gigavattga yetkazildi[11].

Mutaxassislarni fikricha, O'zbekiston ham qayta tiklanuvchi energiya manbalari bo'yicha katta salohiyatga ega. Bu imkoniyatning 98 foiz ga yaqini quyosh energiyasiga to'g'ri keladi. Ya'ni ona zaminimizda bir yilda qariyb 300 kun quyoshli hisolanadi[12]. Bu borada quyosh energetikasi rivojlangan Ispaniyadan ham o'zib etishimiz to'g'rida o'ylab ko'rish vaqti keldi.

Hozirgi vaqtda O'zbekistonda ishlab chiqarilayotgan elektr energiyasining 98 foizini muqobil elektr stansiyalarida quyosh fotoelektr stansiyalari orqali ishlab chiqarilmoqda. O'zbekistonda 2022-2026-yillar ichida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan quyidagicha foydalanamiz.

- a) Quyosh energiyasida 98,0 foiz
- b) Hidroenergetikadan 1,5 foiz
- c) Shamol energiyasida 0.5 foiz

Davlatimiz rahbarining 2022-yil fevraldagi qarori bilan Qayta tiklanuvchi energiya manbalari va energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etish borasidagi ishlarni jadallashtirish bo'yicha dastur qabul qilindi. Unga ko'ra, joriy yilda ijtimoiy soha va davlat idoralarida 220 MVt quvvatga ega quyosh panellari o'rnatilishi ko'zda tutilgan. Qayd etilishicha, bugungi kunda Respublikamizda 107 MVt quyosh panellari o'rnatilgan. Bundan tashqari O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Xitoy Xalq Respublikasiga davlat tashrifida 4.4 mlrd. dollarlik jami 4.8 GVt quvvatga teng 11 ta quyosh va shamol stansiyalarini qurish bo'yicha kelishuvga erishildi[13].

Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish borasida amalga oshirilayotgan ishlar mamlakatimizda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda muhim o'rin tutadi. 2022-yil sentyabrdagi "Energiya tejovchi texnologiyalarni joriy qilish va kichik quvvatli qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Prezident Farmonida aholi va tadbirkorlik subyektlarining qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishini rag'batlantirish uchun ularni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari joriy etildi[5].

Xulosa va takliflar. Asosiy faoliyati quyosh va shamol elektr stansiyalari qurilmalari hamda kichik gidroelektrstansiyalari qurilmalarini ishlab chiqarish bo'lgan eridik shaxslar 3 yillik foyda solig'i va mol-mulk solig'ini 50 foiz miqdorida to'lashi belgilangan.

Mamlakatimizning energiya bilan ta'minlash muammosini 3 yo'nalishda hal etish ko'zda tutilmoqda.

1. Yirik ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish orqali mamlakatning turli mustaqil energiya manbalariga asoslangan umumiy energetika tizimi shakllantirilmoqda.

2. Aholi va va tadbirkorlik subyektlarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari bilan ta'minlash rag'batlantirilmoqda.

3. Binolar va inshootlarning energiya samaradorligini kengaytirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu masalani yana bir tomoni chekka qishloq va ovullarda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy qilish bilan energiya ta'minotini barqarorligini yaratish imkonini ta'minlanadi.

Muxtasar qilib aytganda, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanish tabiiy resurslarni tejash va tabiatga yetkaziladigan zarar miqdorini kamaytirishga sharoit

hozirlaydi. Bu energetika tarmoqlarida turli avariylarning oldini olishni, texnologik yo'qotishlarni kamaytirishni, sanoatda ishlab chiqaruvchilar va tadbirkorlar faoliyatini davomiyligini ta'minlaydi. Eng muhimi, ekologik toza, "yashil" energiyaga o'tish jarayoni faollashadi. Bunday sa'y-harakatlar nafaqat bugun, balki kelajak uchun ham dolzarb hisoblanadi. Chunki, O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining rivoj topishida va atrof-muhitni toza hamda tabiiy holda kelajak avlodga topshirishda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining roli muhimdir.

Adabiyotlar/Literatypa/References:

1. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 21-maydagi "Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish to'g'risida"gi Qonuni
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 28.01.2022-y. kungi PF-60-son Farmoni
3. Горлов А.А. Обоснование методического подхода к оценке динамики развития технологий оффшорной ветровой энергетики (на примере Германии) // МИР (Модернизация. Инновации. Развитие). 2018. Т. 9. №1. С.53–66.
<https://DOI:10.18184/20794665.2018.9.1.53-66>
4. Авезова Н.Р., Матчанов Н.А., Рахимов Э.Ю., Хакимов М.Х., Далмурадова Н.Н., Дехконова М.Х. Оценка потенциала солнечной энергии Кашкадарьинской области. Альтернативная энергетика и экология (ISJAEE). 2022;(01):18-31.
<https://doi.org/10.15518/isjaee.2022.01.018-031>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 09.09.2022-y. kungi PF-220-sonli Prezident Farmoni.
6. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari
7. "Зелённая" Экономика и сели устойчивого развития для Россия. Москва 2019 г.
8. Р.В.Городов, В.Е.Губин, А.С.Матвеев Нетрадиционные и возобновляемые источники энергии. Учебное пособие. – 1-е изд. – Томск: Изд-во ТПУ, 2009. – 294 с.
9. <https://uzgidro.uz/news/view/4769>
10. <https://uzgidro.uz/news/view/4523>
11. <https://solargis.com/maps-and-gis-data/download/uzbekistan>
12. Что такое зелёная экономика. Статья 2021 г. "Зелённая бизнес" статья 2022 г.
13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 16.02.2022 y. kungi PQ-57-son Qarori
<https://www.weforum.org/agenda/2023/03/electricity-generation-renewables-power-iea/>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).